

فلسفه روزه ماه مبارک رمضان

استاد زین العابدین (کوشان)

روزه رکنی از ارکان اسلام بوده و طبق ارشادات دینی در همه ادیان این فکر وجود داشته است ولی در اثر گذشت زمان، دچار تغییر و تحریف گردیده، و با ظهور دین نجات بخش اسلام و بعثت آخرین فرستاده خدا احکام و مسائل آن مشخص و معین گردید، در حدیثی که امام بخاری رحمه الله روایت نموده است چنین آمده است: « عن عائشة (رضی الله عنها) أن قريشا كانت تصوم يوم عاشورا في الجاهلية ثم أمر رسول الله (صلى الله عليه وسلم) بصيامه حتى فرض رمضان وقال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) من شاء فليصمه و من شاء أفطر » (صحیح البخاری)

"از عایشه رضی الله عنها روایت است اینکه: قریش در جاهلیت یوم عاشورا را روزه می داشتند، پس رسول الله به روزه گرفتن این روز امر فرمودند، تا آنکه روزه رمضان فرض گردید، رسول الله فرمودند: هرکسی خواهد این روز را روزه بگیرد و هرکس خواهد افطار نماید"

روزه به این صورت در سال دوم بعد از هجرت فرض گردیده است که در واقعگرایی، سودمندی و اثرگذاری مثبت در زندگی اجتماعی، اخلاقی و عملی انسان را مشاهده می نماییم. (تاریخ التشريع الاسلامی، ص ۳۸)

خداوند متعال متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لِمَ تَكْفُونَ﴾ البقرة: ۱۸۳

"ای مؤمنان روزه بر شما فرض کرده شده است، چنانچه فرض کرده شده بود بر کسانی که قبل از شما بودند، تا باشد که پرهیز گار شوید."

مؤلف فی ظلال القرآن در تفسیر آیه شریفه فوق می نویسد: « خداوند سبحان میداند که تکالیف کاری است که نفس بشری در آن نیازمند یاری و تشویق و ترغیب است تا به انجام آن برخیزد و بدان پاسخ گوید، این نیاز نفسانی حتی در تکلیفی که حکمت و سود فراوانی هم در برداشته باشد، به جای خود باقی است. چنین نیازی تا آن زمان برقرار خواهد بود که نفس به تکلیف قانع و راضی خواهد شد.

از اینجاست که تکلیف با چنین ندای دوست داشتنی خطاب به مؤمنان آغاز می شود که در آن حقیقت اصیل آنان گوشزد می گردد. سپس بعد از نداء دادن آنان بدان شیوه، بر ایشان بیان میدارد که روزه فریضه قدیمی، و در هر دینی بر باورمندان به خدا واجب بوده است، و نخستین هدف روزه آماده ساختن دلهای مؤمنان برای پذیرش و شفافیت و حساسیت و ترس از خدا است.

استاد شهید در ادامه می نگارد: بدین منوال هدف بزرگ روزه که تقوا است نمایان می گردد. چه تقوا است که در دلهای بیدار می گردد و این فریضه را محض اطاعت از خدا و فدا کاری برای کسب رضایت الله، انجام می دهد. تقوا است که چنین دلهائی را از تباه کردن روزه به وسیله انجام گناه نگاه میدارد، هر چند چنین گناهی آن چیزی باشد که تنها بر دل می گذرد. مخاطبان این قرآن، مقام تقوا را در پیشگاه خدا و ارزش آن را در ترازوی او میدانند. از اینجا است که روند گفتار در برابر دیده گانشان هدف تابان و رخشانی را بالا می برد تا از راه روزه بدان رو کنند» (فی ظلال القرآن/ ج ۱ ص ۲۵۶)

روزه دارای فواید و مزایایی است که این فریضه را از سائر عبادات متمایز می سازد، از جمله: عبادتی است خاص برای الله ﷻ، که انسان مسلمان اجر و ثواب بی حد و حصر را نصیب می گردد، اسباب بخشایش الله ﷻ را فراهم می نماید، و سبب خوشنودی و رضامندی خداوند ﷻ گردیده و شخص روزه دار مستحق دخول جنت از باب الریان که مخصوص روزه داران است می شود، خود را از عذاب خداوند متعال به سبب گناهانی که مرتکب شده است دور می نماید، و هم روزه باعث عفو و مغفرت گناهان یک سال گذشته گردیده و شخص مسلمان را این عبادت در سائر امور، آنچه خداوند ﷻ تشریع نموده است مستقیم و استوار می سازد، زیرا روزه تحقق بخشنده تقوایی است که ممثل اوامر و نواهی الله ﷻ می باشد. (فقه اسلامی و ادله، ج ۲ ص ۴۹۹)

روزه مدرسه بزرگ اخلاقی است که شخص مسلمان در آن به بسیاری از خصایل حمیده و پسندیده تمرین و ممارست می نماید، چون روزه، مبارزه با نفس و خواهشات نفسانی است، و مجاری شیطان را در بدن انسان تنگ و یا هم مسدود می نماید، زیرا خوردن و نوشیدن، خواهشات نفسانی را در انسان تقویت نموده، ضعف اراده و قلت علاقمندی را به عبادت به ارمغان می آورد، که نتیجه و پیامد روزه برعکس آن است. روزه کم ارزش دادن روح به دنیا و لذا بد آنرا تقوات نموده و رغبت به آخرت را در انسان افزایش می دهد، روزه دار از آنچه از درد و رنج به سبب روزه احساس می نماید، باعث احیای ترحم و احساس نسبت به مساکین و بیچارگان می گردد. (الملخص الفقهي، ج ۱ ص ۲۱۳)

رمضان مدرسه ای است که اگر مسلمانان با اخلاص و در مطابقت با سنت پیامبر ﷺ به آن عمل نمایند و شامل این مدرسه گردند، بی تردید بعد از فراغت از این مدرسه، به انسانهای بهتر از آنچه که بودند تبدیل خواهند شد.

رمضان برنامه آموزشی است که مسلمانان در آن گذشته ها را پشت سر گذاشته و بسوی دنیای جدید، با همت و عزم جدید و با نشاط و روح جدید روی می آورند، و در این مدرسه یاد آخرت را تازه نموده و این درس را می آموزند که سعادت دنیا و آخرت و کسب رضای الله ﷻ بهترین و برترین هدف مؤمن بوده و نباید آنرا فراموش کرد، اگر انسان مسلمان بخواهد به قله های بلند آرزو های انسانی و شرعی

برسد باید راه و طریقی را که شریعت مقدس اسلامی برایش نشاندهی نموده است بپیماید، و بهترین راه های دستیابی به آن، صیام، قیام، اذکار، دعا، تلاوت قرآن کریم، انفاق در راه الله ﷻ اعتکاف، صبر و استغنا می باشد که همه و همه بخصوص در ماه مبارک رمضان میسر و امکان پذیر می باشد.

ماه مبارک رمضان ماه فرصت هاست، در حقیقت شانس خوبی است برای همه، فرصت نزول رحمت ها، نجات از شر شیطان، فرصت توبه و بازگشت به بارگاه الهی، دوری از گناه، فرصت خدمت به دیگران، ازدیاد اعمال، شب قدر، باز بودن دروازه های جنت، بسته بودن دروازه های دوزخ، بسته شدن شیطان های جنی، بالا رفتن حساب نفل ها به اندازه ی فرض ها، بالا رفتن حساب فرض ها به هفتاد چند.

ثواب روزه مانند سایر عبادات از ده الی هفتاد مرتبه نبوده بلکه اندازه ثواب آنرا الله ﷻ برای خود گذاشته است که من این ثواب را برای بندگان خویش می دهم امام قرطبی در این مورد می گوید: فضیلت ماه مبارک رمضان بسیار زیاد و ثواب بسیار بزرگ دارد، در فضیلت این ماه مبارک کافی است که الله سبحانه و تعالی این ماه را به خود واگذار نموده است، چنانچه در حدیث شریف پیامبر ﷺ فرموده است: (يقول الله تبارك وتعالى كل عمل ابن آدم له إلا الصوم فإنه لي و أنا أجزي به). (نزهة المحققين، ج ۲ ص ۸۶۶)

"پروردگار میگوید، تمامی اعمال فرزندان آدم برای خودشان است، مگر روزه، که خاص برای من است، و من آنرا پاداش میدهم."

زیرا روزه رمضان از دو ویژگی خاصی برخوردار است:

۱- روزه انسانرا از لذت های نفسانی و شهوانی مانع شده، که بقیه عبادات، چنین موانع را ایجاد نمی کنند و از این خصوصیت برخوردار نیستند.

۲- روزه رازی است بین بنده و پروردگارش، که این اسرار را بجز الله تبارک و تعالی، هیچکس دیگری نمی داند، بنابر این روزه مخصوص الله تعالی بوده و سایر عبادات، ظاهر و آشکار می باشد که امکان ریا و مردم فریبی را می تواند داشته باشد، ولی در روزه هیچ نوع ریا رخ نمی دهد.

فلسفه تحکیم ارتباطات سه گانه

ایمان حقیقی سه نوع ارتباط را تأمین می کند، ارتباط انسان با خودش، خالقش و جامعه اش، ماه مبارک رمضان این سه نوع ارتباط را نسبت به قبل محکمتر و قویتر می سازد، انسان روزه دار نخست در ارتباط با اعضای بدن خودش سعی می ورزد که همه را مثبت و در جهت خوشنودی پروردگارش و آنچه دستور و ارشاد فرموده است استعمال نماید، سپس ارتباط خود را با خالقش مستحکم می کند و هیچگاهی کاری را که مخالف اوامر الهی باشد انجام نمی دهد، و در مرحله سوم روابطش را با جامعه خویش بصورت انسانی و اخلاقی آنچه لازمه آن است تأمین می کند.

دانشمندان تمامی رشته ها برای زیر دستان خود کورس های عملی را سالانه ترتیب می نمایند که متخصصین این رشته ها با استفاده از این کورس ها برای تقویت مسلک خویش در آن اشتراک می ورزند و این تقویت مسلک در بقیه اوقات سال برای شان زمینه رشد بیشتر و خدمات عالی را امکان پذیر می سازد، ماه مبارک رمضان یک کورس عملی برای انسان سازی است زیرا انسان مومن در این ماه تمامی اعضای بدن خویش را مطابق احکام الهی آماده ساخته و حتی درحالاتیکه تنها میباشد و تمامی امکانات استفاده از خوردنی ها، نوشیدنی ها و شهوت ها برایش مساعد باشد بازهم با بیاد داشتن پروردگار خویش از این اشتباهات خود را بدور میدارد، در هنگام جنگ و اشتباه دیگران، فوراً برای جانب مقابل که او را دشنام داده است می گوید که من روزه دار می باشم، در این ماه مسلمان حقیقی حتی از خوردن خوردنی ها و نوشیدنی های حلال و پاک پرهیز می کند، او بعد از رمضان بدین فکرمی باشد که من در این ماه از حلال ها خود را محافظه نموده و در سایر ماه ها سعی و تلاش میورزد تا از حرام ها خود را محافظه کند.

یکی از شرایط روزه ماه مبارک رمضان، داشتن روزه تمامی اعضای بدن انسان می باشد زیرا رسول الله می فرماید: «من لم يدع قول الزور والعمل به، فليس لله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه» (فیض الباری، ج ۶ ص ۲۷۹)

"هرگاه کسیکه سخنان بد و عمل به بدی ها را ترک نکند، الله ﷻ هیچ نیازی به ترک خوراک و نوشیدنی هایش ندارد"

انسان مسلمان کوشش می کند که درماه مبارک رمضان با تمامی اعضای بدن خویش الله ﷻ را عبادت کند.

گوش روزه دار

بر اساس ارشادات الهی و سنت نبوی ﷺ انسان روزه دار گوش خود را روزه دار میسازد و از شنیدن تمامی اموری که در آن رضایت الله ﷻ متصور نبوده اجتناب میورزد، گوش خود را به شنیدن تلاوت قرآن، احکام الهی، نصیحت ها، و سایر امور مثبت مشغول میسازد.

زبان روزه دار

مسلمان با زبان خود روزه میگیرد، زبان خود را از گفتن سخنان ناجایز مانند غیبت، سخن چینی، مزاح های بیجا، زیاد سخن گفتن، ریشخند بر دیگران حفظ میکند، تا زبانش به دوری از بدیها عادت نموده و به برکت روزه ماه مبارک رمضان در سایرماهها نیز زبان خود را به عبادت الله ﷻ عادت دهد. پیامبر ﷺ می فرماید: « من يضمن لي ما بين لحييه و ما بين رجله اضمن له الجنة » (فیض الباری، ج ۶ ص ۲۷۹)

" کسی که (گناه کردن) با زبان و فرجش برایم تضمین بدهد، من از بهشت رفتن برایش تضمین می دهم "

شخص روزه دار نه تنها خودش با کسی جنگ و تجاوز و بی ادبی نمی کند، بلکه حتی در حالاتیکه شخص دیگری برایش اذیتی برساند و یا دشنامش دهد نیز صبر میکند. حضرت رسول الله میفرماید: « و إذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث و لا يصخب فإن سابه أحد أو قاتله فليقل إني إمراء صائم ». (تفهيم المتقين، ج ۲ ص ۸۹۶)

" و چون یکی از شما روزه گرفته باشد، بر وی لازم است که سخن های بیهوده و فحش نگوید و جنگ و جدال نکند، و اگر دیگر کسی با او جدال و بدگویی کرد، پس بگوید که من روزه دار هستم. "

چشمان روزه دار

انسان روزه دار سعی و تلاش میورزد، تا چشمان خود را از دیدن محارم حفظ نموده و هر لحظه چشمان خود را به دیدن قرآن و مطالعه کتب و نشستن با صالحان و دانشمندانی که او را به نیکی ها تشویق میکنند عادت میدهد.

قلب روزه دار

قلب انسان زمانی روزه دار میباشد، فکر و اندیشه اش را بسوی نیکی ها داشته باشد، او هیچگاهی برای بدی ها فکر نمیکند، بلکه کوشش میکند که با داشتن روزه، اندیشه خود را به مثبت گرایی و درمنابت از ارشادات دینی توجیه نماید. از اشتباهات قبلی دیگران که در حق وی نموده اند گذشت نموده و خود را آماده دوستی و محبت با دیگران سازد.

نفس روزه دار

انسان روزه دار کوشش میکند که نفس خود را تربیه نموده، او را از نفس اماره بالسوء به نفس لواحه و از آن به بعد به نفس مطمئنه مبدل سازد.

دست روزه دار

هرگاه کسی دستانش را به نیکی ها عادت داده و برای دسترسی به فقراء مصروف سازد و برای رفع مشکلات انسانهای مظلوم و بیچاره سعی و کوشش ورزد.

فلسفه بستن شیطانها و دروازه های دوزخ

در ماه مبارک رمضان شیطانها با زنجیر ها بسته میشوند و این یک نوع رحمت الهی است که شیطان های جنی را که انسان را هر لحظه به گناهان و نا فرمانی از احکام الهی وسوسه میکنند و نمیگذارند که انسان بسوی نیکی ها سیر و حرکت نماید، به برکت ماه مبارک رمضان این شیطانان بسته شده و برای انسان مومن فرصت است که خود را در مقابل شیطان تقویه نموده و با قدم گذاشتن به نیکی ها، درماههای دیگری چنان مقاومت داشته باشد که حتی شیطانهای جنی نتوانند او را وسوسه نمایند. و به این صورت نفس مطمئنه اش هر لحظه ارتباط قوی با الله ﷻ داشته و هر که با الله ﷻ ارتباط داشته باشد شیطان از وی فرار میکند.

بعضی از مردم تمامی ملامتی های زنده گی شانرا بر شیطان میاندازند و میگویند این شیطان است که مانع من از رفتن به راه نیک میگردد، ولی حالا این بهانه هم از بین میرود و شیطان نمیتواند او را وسوسه کند. درینجا سوال مطرح میگردد، در صورتیکه شیطان ها بسته باشند، پس چرا تعدادی از مردم در ماه مبارک رمضان گناه میکنند؟

در پاسخ این سوال نخست موضوع مهمی را باید یاد آوری نمود و آن اینکه هرگاه شخصی در زنده گی خویش گناهی میکند، داغ سیاهی در قلب وی ظهور میکند، که معنویت قلبش را لکه دار میسازد، ولی هرگاه این شخص دو باره توبه نموده و بسوی نیکی ها میشتابد، این لکه سیاه از قلبش پاک میشود، زیرا الله ﷻ میفرماید: ﴿إِنَّ أَحْسَنَ مَا يَذْهَبُ السَّيِّئَاتِ﴾ ^{هود: ۱۱۴} "نیکی ها گناه ها را محو میسازد" به این شکل میتوان گفت که هرنیکی اعمال بد را دو باره پاک و صاف میسازد، ولی کسانی که همیشه گناه میکنند و به گناه و نافرمانی الله ﷻ همیشه مشغول اند و هیچگاهی فکر توبه و بازگشت به نیکی ها را نمیکند، این لکه های سیاه با زیادت هر گناه بیشتر شده و بالاخره تمامی قلب انسان سیاه میگردد و زمانی کسی به چنین مرض معنوی قلبی مبتلا شد، شیطان قلبش را در تسخیر خود آورده او را به یک شیطان انسانی مبدل میکند او را چنان تحت تاثیر خویش قرار میدهد که هرنیکی در نظرش بدی و هر بدی در نظرش نیکی جلوه میکند و زمانی شیطان بر قلب انسان حاکمیت حاصل نمود، او را پیرو خود ساخته برایش یک وظیفه شیطانی میدهد، این شخص خودش اکنون شیطان شده است و زمانی حدیث قبلی را میخوانیم که شیطان های جنی بسته میشوند، پس نباید فراموش کرد که انسانهاییکه خود شان با انجام اعمال زشت خود را به شیطان ولی در لباس انسان مبدل نموده اند و نفس آنان (نفس اماره بالسوء) گشته است، با وجود اینکه شیطان های جنی بسته باشد، این نفس شیطانی وی هروقتی او را به بدی میکشاند و حتی در ماه مبارک رمضان.

بر اساس رحمت الهی برای این مردم نیز فرصت است که دو باره رجوع کنند و قبل ازینکه مرگ به سراغ شان بیاید، دروازه های توبه و مغفرت بر روی شان باز گردد فوراً به سوی نیکی ها رفته و از فرصت ماه مبارک رمضان که ماه نزول رحمت ها برای همه است استفاده کند

زیرا در رمضان بابه‌های رحمت، مغفرت و خلاصی از آتش دوزخ برای همه باز است و راه توبه نیز برویش چنان باز است که در هر لحظه رمضان می‌تواند توبه کند و خود را در صف نیکان شامل کند.

حدیثی از پیامبر ﷺ چنین روایت شده است: « عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (إذا جاء رمضان فتحت أبواب الرحمة وغلقت أبواب النار وصفدت الشياطين) ». (رياض الصالحين، ج ۲ ص ۶۹۶)

" از ابو هریره ﷺ روایت است که رسول الله فرمود: چون رمضان آید، دروازه های بهشت باز شده و دروازه های دوزخ بسته گردیده و شیاطین به زنجیر کشیده می شوند "

وفي صحيح البستي قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « إذا كان رمضان فتحت له أبواب الرحمة وغلقت أبواب جهنم ولسلسلت الشياطين » ()

فلسفه بوی دهان روزه دار: بوی دهان روزه دار، به نزد الله از مشک بهتر تراست، اگر چه الله انسانرا به نظافت و پاکی امر نموده و پیامبر ﷺ برای پاکی دهان مسواک نمودن و شستن دهان را سنت قرار داده است، تا دهان کسی مکروبی نشده و بوی ندهد و همچنان پیامبر ﷺ کسانی را که سیر و پیاز خام خورده باشند، از رفتن به مسجد منع نموده است، تا بوی دهان آنان سبب اذیت نماز گز اران نگردد، ولی دهان انسان روزه دار، در جریان روزه، شاید بویی دهد، که این بوی ولو که خوشایند هم نباشد، به نزد الله بی نهایت بارزش بوده و نسبت به مشک برتر است، زیرا علت این بوی، بی توجهی در نظافت نه، بلکه روزه داشتن مطابق حکم الهی است.

پیامبر ﷺ فرموده اند: « خلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك » (صحيح بخاري ۱۷۶۱)

" همانا بوی دهن روزه دار در نزد خداوند از بوی مشک نیکوتر است "

فلسفه عمرهء رمضان: بخاطر قدسیت ماه مبارک رمضان فضایل عمره در این ماه نیز بیشتر میگردد و در روایت است که عمرهء رمضان مساوی با حج فرضی میباشد. رسول الله می فرماید: « عمره في رمضان تعدل حجة او حجة معي » (متفق علیه)

فلسفه شبهای قدر

شاید برای یک مسلمان این سوال پیدا شود که امت های پیامبران قبلی عمر زیادی داشتند، و شاید عبادت آنان نسبت به عبادت ما بیشتر بوده باشد، مثلاً عمر پیروان نوح ﷺ بیش از هزار سال بود، ولی من که عمرم شاید از شصت و هفتاد تجاوز نکند، هر قدر عبادت کنم به اندازه آنان رسیده نمیتوانم، الله ﷻ بر اساس رحمتش عبادت یک شب را به اندازه هزار ماه عبادت بیان داشته است. چنانچه الله تعالی می فرماید: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ ^{القدر: ۳} " شب قدر بهتر از عبادت هزار ماه میباشد. "

هرگاه هزار را تقسیم دوازده ماه کنیم مساوی میشود به هشتاد و سه سال و هرگاه شخصی در شصت سال عمر خود شبهای قدر را عبادت نماید، و شصت را ضرب هشتاد و سه نمائیم، مساوی میشود به چهار هزار و نه صد و هشتاد سال که چهار چند عمر امت نوح ﷺ میشود.

فلسفه ریان

ریان از کلمه ری به معنای (سیراب شدن) است که هرگاه شخصی بخاطر رضایت پروردگار خویش روزه میگیرد و احساس تشنگی میکند، الله ﷻ برایش درجنت دروازه ی را تخصیص داده که بنام ریان میباشد، یعنی دروازهء سیرابی. این دروازه مخصوص روزه دارانی میباشد که با وجود شدت تشنگی بخاطر کسب رضایت الله خود را از نوشیدن حفظ نمودند. و وقتی مینوشند که ندای الله اکبر به گوش شان رسد. حضرت سهل ﷺ میفرماید که رسول الله فرمود: « إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَقُومُونَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ » (مختصر صحيح البخاري، ج ۱ ص ۴۴۱) " در جنت دروازه است که ریان نام دارد و از آن در روز قیامت روزه داران داخل جنت میشوند و هیچکسی بدون آنها داخل نمیشوند، گفته میشود روزه داران کجا هستند؟ هیچ کسی بغیر آنان داخل نمیشود و هنگامیکه داخل جنت شدند آن دروازه بسته میشود. "

فلسفه شکر نزول قرآن

فعلاً در تمامی دنیا هر قانونی را که هر مکتب سیاسی تطبیق نموده نتوانست که مردم را متحد سازد، بلکه دامنه جنگ و وحشت روز بروز زیاد شده میرود، ولی قرآن عظیم الشان با احکام الهی خویش توانست که بسیاری از ملت های تاریک و وحشی را بسوی مدنیت سوق دهد.

انسانهاییکه دختران خود را زنده به گور میکردند، بعد از نزول قرآن، به محبت و افتخار به دختر داشتن آغاز نمودند. ماه رمضان ماه نزول قرآن، ماه نزول رحمت بر انسانیت است، روزه ماه مبارک رمضان در حقیقت شکری است بخاطر نزول این رحمت الهی بر بشریت.

از سلمان فارسی ﷺ روایت است که در آخرین روز ماه شعبان رسول اکرم ﷺ برای ما خطبه ایراد نموده فرمودند: « ای مردم! بر شما ماه با عظمت و بابرکتی سایه افکنده است، یک شب آن ماه (شب قدر) از هزار ماه بهتر است، خداوند روزه آن ماه را فرض کرده و در شب های

آن قیام به بارگاه خود (یعنی نماز تراویح را) عبادت نفلی مقرر نموده (که ثواب زیاد دارد) هر شخصی در این ماه عبادت نفلی انجام دهد و قصد او حاصل کردن قرب و رضای الهی باشد به اندازه ی عبادات فرضی دیگر ماه ها به او ثواب هفتاد فرض در ماه های دیگر است. این ماه، ماه صبر است و عوض صبر بهشت است، ماه همدردی و مواسات است، و این همان ماهی است که در رزق بندگان مؤمن افزوده می شود، هرکس در این ماه به شخص روزه داری (به قصد حصول ثواب و رضای الهی افطار دهد، گناهان او مورد مغفرت قرار گرفته و از آتش دوزخ آزاد می شود و به اندازه ثواب آن روزه دار به او ثواب می رسد بدون اینکه از ثواب آن شخص روزه دار کاسته شود، عرض شد یا رسول الله! هریک از ما توانائی افطار دادن را ندارد (پس آیا غربا و مساکین از این ثواب بزرگ محروم می شوند؟) آن حضرت ﷺ فرمودند: خداوند این ثواب را به آن کس هم می دهد که اندکی شیر و یا فقط آب به روزه داری افطار بدهد، رسول خدا رشته کلام را ادامه داده فرمودند: و هرکس روزه داری را طعام بدهد، او را خداوند متعال از حوض من (کوثر) چنان سیراب خواهد کرد که هرگز تشنگی را احساس نمی کند، تا آنکه به بهشت می رود (بعد از آن فرمودند) قسمت اول این ماه رحمت است و قسمت میانی آن مغفرت است و قسمت آخر آن آزادی از آتش دوزخ است (سپس فرمودند) و هرکس در این ماه در کارهای غلام و خادم خود تخفیف و کمی آورد، خداوند ﷻ او را مورد مغفرت خویش قرار داده و از آتش دوزخ نجاتش می دهد» (معارف الحدیث، ج ۶ ص ۴۴۲)

فلسفه شدن و قبول شدن روزه

برخی از مردم سوال میکنند که آیا روزه فلان شخص که نماز نمیخواند، قبول میشود، درینجا لازم است که فرق بین شدن و قبول شدن را بدانیم، روزه انسان بی نماز میشود، ولی سوال مهم اینجاست که آیا روزه اش مورد قبول الله ﷻ قرار میگیرد، روزه برای اینست که انسان را به تقوا سوق دهد، و زمانی روزه قبول میشود که آثار تقوا در وجود یک شخص دیده شود و انسان بی نماز هیچگاهی با تقوا نمیباشد. بنابر این با وجود اینکه فرض وی ادا شده و روزه اش میشود، ولی مورد قبول الله ﷻ قرار نمی گیرد، زیرا الله ﷻ روزه نیکو کاران را میپذیرد و کسیکه با الله ﷻ قطع سخن نموده و سخن نمیگوید، نیکو کار نیست زیرا نماز سخن گفتن با پروردگار است و ترک نماز ترک ارتباط با الله ﷻ است.

چون اگر صیام و روزه، امساک و اجتناب از خوردن و نوشیدن و پرهیز از سائر اعمال ابطال کننده روزه است، این اجتناب و امساک باید مسلمان را به تقوا و پرهیزگاری برساند. پس روزه در واقع تمرین تقوا و پرهیزگاری است که از طریق روزه داری حاصل می شود و این امساک و اجتناب تنها به خورد و نوش محدود نمی شود که مسلمانان از صبح تا شام، شکم های خود را از آب و غذا بدور نگهدارند. این تقوا چیست که موجب دلیل و فلسفه فرضیت و وجوب روزه برای مسلمانان می شود؟ تقوا اجتناب از تمامی اعمال و رفتاری که در شریعت اسلام شامل منهیات و منکرات است و عمل به آنچه که در اسلام معروف و واجب شرعی محسوب می شود. ستمگری، حق تلفی، بی عدالتی، قتل، ویرانگری، تجاوز، مردم آزاری، بد امنی، دروغ، تقلب، دزدی، رشوه خواری، احتکار، غیبت، منافقت، فریبکاری، تعصب و کینه ورزی، همه از منکرات اند که در ماه رمضان و روزه داری، همچون امساک از خوردن و نوشیدن، باید از انجام و ارتکاب آن اجتناب و خود داری شود. زیرا در فضای این پرهیز و امساک از منکرات است که روزه ی روزه دار، مسلمان را به مقام و منزلت تقوا می رساند. در غیر آن روزه داری همراه با انجام انواع منکرات و ارتکاب خیانت و جنایت، تظاهر ریاکارانه و دروغین بیش نیست.

فلسفه روزه باید وارد نمودن تغیر در روزه دار باشد. یعنی کسی که در آغاز ماه صیام به روزه گرفتن آغاز می نماید، باید در ختم ماه صیام در اعمال، کردار و رفتار خود تغیر قابل ملاحظه را وارد نماید. اگر روزه دار، در آخر ماه صیام در خود تغیر بوجود آورد، یعنی مهربان، صادق، فعال، پرکار و مفید تر در جامعه گردید، در آن صورت است مسلمان واقعی بوده و روزه را بصورتی که لازم و شایسته است، گرفته است. در غیر آن فقط کسی بوده که خوشتن را فریب داده و زحمت بی نتیجه را متحمل گردیده است.

فهرست مراجع:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- صحیح البخاری
- ۳- تاریخ التشریع الاسلامی
- ۴- فی ظلال القرآن
- ۵- فقه الاسلامی وادله
- ۶- الملخص الفقهی
- ۷- نزہة المتقین
- ۸- فیض الباری
- ۹- ریاض الصالحین
- ۱۰- صحیح ابن حبان البستی
- ۱۱- صحیح مسلم
- ۱۲- مختصر صحیح البخاری
- ۱۳- معارف الحدیث